

dpb DIVADLO
PETRA
BEZRUČE 70

úklady a láska

friedrich schiller

úklady a láska

režie **mikoláš tyc**
scéna **karel čapek**
kostýmy **aneta grňáková**
hudba **jiří hájek**
dramaturgie **daniela jirmanová**

von walter, první ministr na dvoře vévody **jan vlas j.h.**
ferdinand, jeho syn, major **milan cimerák**
dvorní maršálek von kalb **ondřej brett**
lady milfordová, milenka vévody **markéta haroková**
wurm, osobní tajemník prvního ministra **dušan urban**
miller, městský muzikant **stanislav šárský j.h.**
millerová, jeho žena **kateřina krejčí**
luisa, jejich dcera **pavla gajdošíková / sarah haváčová**
žofie, komorná u lady milfordové **sarah haváčová / pavla gajdošíková**

premiéra 15. ledna 2016 v divadle petra bezruče

Johann Christoph Friedrich von Schiller

* Německý básník, dramatik, filozof a historik.

* Narodil se 10. listopadu 1759 v Marbachu am Neckar ve vévodství Württemberg. Jeho matka Elisabetha Dorothea byla dcerou hostinského, otec Johann Caspar byl lékař a oficír ve službách vévody Karla Eugena, proslulého jako největší tyran té doby.

* Kolem roku 1766 se s rodinou přestěhovali do Ludwigsburgu, kde zůstali až do roku 1780.

* Své dětství strávil Schiller v chudobě. V roce 1772 složil zemské zkoušky a chtěl studovat teologii. Na nátlak vévody však musel nastoupit do Karlsschule, elitní vojenské akademie s krutou disciplínou. Prožil tu celé své mládí od třinácti do jednadvaceti let. Za celou dobu neviděl své sourozence, rodiče též vídal jen zřídka při jejich krátkých návštěvách

v akademii, které probíhaly pod dohledem dozorce. Dozorci kontrolovali i dopisy rodičům. Studenti museli nosit uniformy a tělesné tresty zde byly na denním pořádku.

* Od roku 1773 studoval práva, 1775 přestoupil na lékařskou fakultu, o pět let později získal lékařský diplom a stal se plukovním lékařem ve Stuttgartu.

* Schillerův vývoj byl poměry na vojenské škole velmi ovlivněn, vzpíral se vojenskému drilu a jeho školní výsledky byly čím dál horší. Teprve poté, co se soustředil na medicínu, nabyl sebevědomí a začal na sobě usilovně pracovat. Nadšeně poslouchal přednášky profesora Abela, který vyučoval filozofii. Už léta psal básně a cítil, že být básníkem je jeho životní povolání. Na škole založil tajný spolek poezie. Studoval díla Plutarchova, Shakespeara, Rousseauova, Voltairova a Goethova.

* Po zkušenostech z Karlsschule toužil po svobodě, jak naznačuje i jeho drama *Loupežníci*, kterým se proslavil. Zároveň mu byla vévodou zakázána literární činnost. Poprvé vyšli *Loupežníci* roku 1781 bez uvedení autorova jména. Kritik Ch. F. Timme označil jejich autora za německého Shakespeara. Premiéru měli *Loupežníci* 13. ledna 1782 v mannheimském divadle a ve stejné době vyšla hra *podruhé* a proslavila Schillera po celém Německu. Na premiéru se Schiller dostavil tajně, bez svolení vévody. Za svou druhou cestu do Mannheimu byl dokonce potrestán čtrnáctidenním vězením.

* V Mannheimu, kam utekl z dosahu vévodovy moci, působil pak Schiller jako novinář, věnoval se psaní a pracoval pro divadlo. V září 1783 byl jmenován ředitelem mannheimského divadla. Jakožto divadelní

básník měl dodávat divadlu tři dramata ročně. *Fiesco* (1783, prem. leden 1784) neměl takový ohlas jako *Loupežníci*, o to úspěšnější byla však následující hra *Úklady a láska* (1784), která se brzy objevila i na dalších německých scénách.

* Všechna tato tři dramata spadají do Schillerova tvůrčího období, v němž byl ovlivněn literárním preromantickým hnutím Sturm und Drang (Bouře a vzdor).

* Díla následující pak psal pod vlivem klasicismu, k němuž se přiklonil po svém seznámení s Johannem Wolfgangem Goethem.

* Po prvním roce působení v mannheimském divadle nebyla Schillerovi prodloužena smlouva. Měl finanční problémy a onemocněl. Odjel do Lipska a posléze do Výmaru. V roce 1787 se zde poprvé setkal s J. W. Goethem, ale nesblížili se.

* V roce 1788 byl jmenován mimořádným profesorem světových dějin na univerzitě v Jeně.

* 1790 se oženil s Charlottou von Legenfeld, se kterou měl dvě dcery a dva syny.

* Počátkem roku 1791 onemocněl tuberkulózou.

* V roce 1792 získal francouzské občanství, které

však převzal až v roce 1798.

* Roku 1794 potkal Schiller Goetha v Jeně a během rozhovoru se vytvořilo přátelství, které pro oba znamenalo velké duševní obohacení. Spolupracovali na časopisu *Hóry*, vytvořili společně i zvláště mnoho balad a jednu dobu společně řídili výmarské Německé národní divadlo, které se stalo špičkou německé divadelní scény.

* V devadesátých letech psal Schiller především poezii a filozofické spisy – *Listy o estetické výchově*, *O naivním a sentimentálním básnictví* ad.

* V roce 1798 měla ve Výmaru premiéru první část Schillerovy *Trilogie o Valdštejnovi*, *Valdštejnův tábor* (*Wallensteins Lager*). Následovali *Piccolominiové* (*Die Piccolomini*) a *Valdštejnova smrt* (*Wallensteins Tod*).

* V roce 1800 pak měla premiéru *Marie Stuartovna* (*Maria Stuart*). Další historická hra, *Panna Orleánská* (*Die Jungfrau von Orleans*), se nejprve objevila na scénách jiných německých divadel, ve Výmaru měla premiéru až o dva roky později.

* Schiller se v té době věnoval především dramatické tvorbě a překládal hry jiných autorů. Po *Nevěstě messinské* (*Die Braut von Messina*), se obrovského úspěchu dočkalo jeho drama *Vilém Tell* (*Wilhelm Tell*, 1804). Byla to jeho poslední dokončená hra. Ze započaté práce na tragédii z ruských dějin *Dimitrij* (*Demetrius*) zůstal už jen fragment.

* Friedrich Schiller zemřel na tuberkulózu 9. května 1805 ve Výmaru.

(zdroj: Josef Balvín, Jan Rak, Alois Hofman ad.)

Úklady a láska

Měšťanská truchloha, která se původně měla jmenovat podle hlavní hrdinky Luisa Millerová, patří k nejúspěšnějším Schillerovým hrám a spadá do období Sturm und Drang (Bouře a vzdor). Je založena na vyhroceném dramatickém napětí a maximální divadelní účinnosti. Schiller v milostném příběhu konfrontuje intrikující tyranskou a nemorální dvorskou šlechtu s počestným chudým měšťanstvem. Příběh Luisy, dcery z měšťanské rodiny a Ferdinanda, syna z nejvyšších kruhů, lze pokládat za obdobu nešťastné lásky Romea a Julie. Renesanční milence rozdělovala nenávisť rodů, Ferdinanda s Luisou původ, předsudky, peníze a moc i společenské klima doby. Drama bylo ve vypjaté atmosféře 18. století často přijímáno jako ostrá sociální a politická kritika německých poměrů a Schiller byl považován – do určité míry v rozporu s jeho vlastním smýšlením i záměrem – za revolucionáře a uvědomělého obhájce utiskovaných. Hra měla premiéru 13. dubna 1784 ve Frankfurtu nad Mohanem a vzbudila bouřlivý ohlas. U nás byla poprvé uvedena roku 1851 ve Stavovském divadle v Praze a na českých jevištích je s oblibou uváděna stále.

(doslov k překladu Josefa Balvína, Artur, Praha 2011)

LUISA: *(Stojí a přemýšlí.)* Když jsem ho uviděla poprvé – *(rychleji)* krev se mi nahrnula do hlavy a srdce se mi bláznivě rozbušilo. Třásla jsem se rozčilením a s každým vydechnutím jsem cítila: To je on! Mé srdce poznalo toho, po němž jsem odedávna toužila, a každým svým úderem přitakávalo: Je to on! – a celý svět se radoval se mnou a odpovídal mi ozvěnou. A tenkrát jsem se probudila do prvního rána svého života. Neznámé city mi zaplavily srdce – jako květiny louku, když je probudí jaro. Přestala jsem najednou vnímat svět, a přece vím, že ještě nikdy nebyl tak krásný. Zapomněla jsem na Boha, a přece jsem ještě nikdy k němu nepocítila tolik lásky.

FERDINAND: Já se nebojím ničeho – jen toho, že mě přestaneš mít ráda. I kdyby se mezi nás postavily hory překážek, rozběhnu se po nich jako po schodech – rovnou do tvého objetí. Nepřející osud jen vyburcuje mé city, všechna nebezpečí jen znásobí tvou krásu. Neboj se už, má lásko. Já sám budu nad tebou bdít, budu tě chránit – jako drak z pohádky, který střeží ukrytý poklad. – Důvěřuj mi. Anděla strážného už nepotřebuješ. Sám se postavím proti nebezpečí, které ti hrozí – přijmu za tebe každou ránu osudu, zachytím pro tebe každou kapičku z poháru radosti a přinesu ti ji se svou láskou. *(Něžně ji obejmě.)* Opři se o mne – se mnou budeš bezpečně kráčet životem a já tě vrátím nebesům krásnější, než tě sem poslala, a ta s úžasem přiznají, že jen láska dává duši svrchovanou krásu a čistotu.

Utrpení ctnostného nás dojíhá bolestněji než utrpení neřestného, protože u ctnostného dochází k popření nejen všeobecného účelu člověka být šťastný, nýbrž také účelu zvláštního, že ctnost má člověka šťastným učinit, u neřestného je však popírán pouze účel první. (...) Mimoto je ctnost mnohem více s to sebe samu odměnit, než šťastná neřest sebe samu potrestat; právě proto zůstane poctivý člověk v neštěstí věren ctnosti mnohem spíše, než by se neřestný ve svém štěstí obrátil k ctnosti. (...)

Každý soucit předpokládá představu utrpení a podle její živosti, pravdivosti, úplnosti a trvání se také řídí jeho stupeň. Čím živější představa, tím více je vyzývána k činnosti mysl, tím více je drážděna její smyslová stránka, tím více je tudíž nucena k odporu její mravní stránka. Představy utrpení lze získat dvěma různými cestami, jež nejsou pro živost dojmu stejně příznivé. Nesrovnatelně silněji nás zasahuje to utrpení, jehož jsme svědky, než takové, o kterém se dozvídáme až z vyprávění nebo z popisu. Rozrušuje naši obrazotvornost, a jelikož působí bezprostředně na naši smyslovost, proniká nejkratší cestou k našemu srdci. (...) Pokaždé, když do popředí vstoupí vlastní osoba vypravěče, zastaví se děj, a proto se nevyhnutelně zastaví i náš účastný afekt; to se stává dokonce i tehdy, zapomene-li se tragický básník v dialogu a vkládá hovořící postavě do úst úvahy, jichž by byl schopen pouze chladný divák. Je tedy zapotřebí bezprostřední živé přítomnosti a smyslového ztvárnění, aby naše představa o utrpení získala sílu nutnou pro vysoký stupeň dojetí.

(Friedrich Schiller: O tragickém umění)

inspice **Michal Weber** / nápověda **Miroslav Kudela** / rekvizity **Marie Křehlíková**
garderoba **Renata Pytlíková** / vlásenky **Michaela Kadlecová** / světla **Jiří Müller**
zvuk **Pavel Johančík** / šéf výroby **Petr Gavenda** / jevištní mistr **Filip Kapusta**
technika **Pavel Kresta, Martin Plichta, Filip Bajger**

program vydala divadelní společnost Petra Bezruče, s.r.o., ke třetí premiéře
sezóny 2015–2016 / textová část programu **Daniela Jirmanová** / fotografie
Petr Hruběš, Lukáš Horký / grafický návrh plakátu a programu **Lukáš Horký** / vytiskl
pressterminal, s.r.o., Praha

divadlo Petra Bezruče provozuje divadelní společnost Petra Bezruče
ředitel **Jiří Krejčí** / umělecký šéf **Janka Ryšánek Schmiedtová** / manažer
Tomáš Suchánek / dramaturg **Daniela Jirmanová** / tajemnice uměleckého provozu
Alena Punčochářová / propagace a PR **Michaela Kubicová**

autorská práva zastupuje díla, divadelní, literární a audiovizuální agentura,
krátkého 1, 190 00, Praha 9 / divadlo je provozováno za finanční podpory
statutárního města Ostravy a Moravskoslezského kraje / projekt se uskutečňuje
za finanční podpory Ministerstva kultury ČR

děkujeme Alexandře Tycové za spolupráci na grafice scénografie
energii do každého představení nám dodává Red Bull

OSTRAVA!!!

